

דער
פרשה
קוזאל

צוזאמען גענומען
פון די שמועסן פון

מורינו הגה"צ
רבי אברהם אלימלך
בידרמן שליט"א

וארא

מבין
באר
האמונה

יו"ל ע"י
מכון 'באר האמונה'

זיך איינצושרייבען צו באקומען די גיליון
וועכנטליך אויף אימייל און פאר הערות
אין הארות מעלדט אייך צו:

אימייל: Mail@derparshakval.com

טלפון: 1347-871-8285

לשמיעת השיעורים בקול הלשון: 718-906-6444

©

כל הזכויות שמורות למו"ל

אינהאלט

זארא

- א וידעתם כי אני ה' - אמונה נעמט ארויס דעם מענטש פון אלע פראבלעמען.....
- ב קח את מטך - אלעס וואָס פאָסירט איז נישט מער ווי אַ שמעקן וואָס פירט אויס דעם שליחות פּיין הימל.....
- ג הורא את דבר ה' - מאַכן אַ גדר אין קדושה.....
- ד שובבו"ם - טעג פון תשובה פאַר יעדעם איינעם, אין יעדע מצב.....

וארא

וידעתם כי אני ה' - אמונה נעמט ארויס דעם מענטש פון אלע פראבלעמען
 נעמט ארויס דעם מענטש פון אלע זיינע "סבלות" -
 ליידענישן און ענגשאפטן, ווייל ער ווייסט דאך און ער
 גלייבט, אז דער אויבערשטער האלט זיין השגחה פרטית
 אויף איהם יעדע מינוט, און אלעס איז פון דעם
 באשעפער². ממילא, זענען בכלל נישט דא ליידן און
 ענגשאפטן, נאר טובות און ברכות¹, שמחה און תענוג³.

א. הרה"ק רבי הערשעלע זידיטשויב'ער זי"ע האָט געזאָגט, ואר"א איז ראשי תיבות אני ראשון ואני א'חרון. דער
 תכלית פון די גאַנצע פרשה איז, מ'זאָל וויסן "אני ראשון ואני אחרון". אויסער דעם אויבערשטען, איז נישט
 דאָ נאָך אַ גאָט. דריי פון די פיר אותיות פון וואָרט "וארא" - ו', א', א' - זענען אויך די ראשי תיבות פון ו'מבלעדי
 א'ין א'לקים, ווייל דער פסוק זאָגט (פרשתינו ז, ה) "וידעו מצרים כי אני ה'", "למען תדע כי אני ה'" (ה, יח), און "בעבור
 תדע כי אין כמוני בכל הארץ" (ט, יא). (מובא בס' "תפארת בנים" עה"ת, להרה"ק רבי צבי הירש ממונקאטש זי"ע, בעל "דרכי תשובה",
 פ' וארא)

די ראשונים זאָגן (רמב"ן סו"פ בא, ועוד), אַז פאַר דעם תכלית, האָט דער אויבערשטער באַוויזן אַלע אותות ומופתים
 ביי די צען מכות אין מצרים, כדי די גאַנצע וועלט זאָל וויסן אַז עס איז דאָ אַ באַשעפער וואָס פירט יעדן פרט
 און פרט אויף דער וועלט, מיט אַ גענויען חשבון און תכלית.

ב. דער עיקר איז, מ'זאָל נישט פאַרלירן דעם שכל און ווערן "אויס מענטש", ווען עס קומט אונטער אַ שוועריגקייט.
 דער "מאור עינים" (אָנהייב היינטיגע סדרה) זאָגט אויף די ווערטער פון רש"י ז"ל, וארא וגו', דער אויבערשטער האָט
 געזאָגט צו משה רבינו ע"ה וועגן די אבות הקדושים, "חבל על דאבדין ולא משתכחין". זאָגט דער "מאור עינים":
 ווען עס קומט אונטער אַ שוועריגקייט פאַר דעם מענטש, טאָר ער נישט פאַרלירן דעם שכל און די אמונה, ווייל
 כאָטש דאָס אַליין איז דער נסיון, צו זעהן אויב ער האָלט זיך ביי זיין אמונה אפילו אין צייט פון אַ הסתר פנים
 ח"ו, אָבער דער מענטש דאַרף אַרבעטן נישט צו פאַרלירן אויך דעם "שכל", ער זאָל נישט פאַרגעסן פון וואו ער
 קומט, און וואָס ס'איז זיין תפקיד אויף דער וועלט. דאָס איז די כוונה פון די ווערטער פון רש"י: "חבל" - עס איז
 אַ שאַד אויף דעם מענטש, וואָס ער פירט זיך נישט אַזוי ווי די הייליגע אבות. די אבות, אפי' אויב "דאבדין" - זיי
 האָבן פאַרלוירן זייערע מדריגות אין צייטן פון נסיונות, האָבן זיי זיך אָבער געהאַלטן פעסט ביי זייער אמונה. "ולא
 משתכחין" - זיי האָבן נישט פאַרגעסן צו נעמען אויף זיך דעם עול מלכות שמים אין יעדע צייט.

הגה"צ רבי יצחק מאיר מארילוס זצ"ל (מגדולי הרבנים אין דער שטאָט בוקארעשט) האָט געזאָגט אויף די ווערטער פון
 רש"י ז"ל (אָנהייב היינטיגע סדרה) "ויאמר אליו אני ה'", נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני". איך בין באַגלייבט צו
 באַצאָלן אַ גוטע שכר פאַר די מענטשן וואָס גייען פאַר מיר. "ולא לחינם שלחתיך, כי אם לקיים דברי שדיברתי
 לאבות הראשונים" - נישט אומזיסט האָב איך דיר געשיקט, נאָר כדי מקיים צו זיין מיינע ווערטער וואָס איך האָב
 געזאָגט צו די פריערדיגע אבות.

זאָגט הרב מארילוס, עס איז באַקאַנט וואָס דער "חתם סופר" זי"ע זאָגט ("תורת משה", פ' כי תשא, ד"ה "וראית"), אויף
 דעם פסוק (שמות לג, כג) "וראית את אחורי לפני לא יראו". אָפט מאָל זעהט דער מענטש פאַרשידענע זאַכן וואָס
 ער פאַרשטייט נישט פאַרוואָס דער אויבערשטער האָט עס געטוהן, אָבער נאך אַ שטיק צייט, זעהט ער און ער
 פאַרשטייט אַז אַלעס איז געווען פון דעם באַשעפער, פאַר די טובה פונעם מענטש. בעת די צרה קען דער מענטש
 נישט פאַרשטיין פאַרוואָס דער אויבערשטער שטראָפט איהם, נאָר ער גלייבט אַז עס איז נישט אומזיסט. די דאָזיגע
 אמונה איז אַ גרויסע טובה פאַר אונז, ווייל מ'באַקומט שכר פאַר די אמונה. דאָס זאָגט דער פסוק, וראית את
 "אחורי", שפעטער, נאָך דעם ווי דער תכלית פון די זאָך איז אויפגעקומען און קלאָר געוואָרן, וועסטו פאַרשטיין
 צוריקוועגס, אַז אַלעס איז געווען אַ חסד פון דעם אויבערשטען. "ופני לא יראו" - אויבנאויף, איידער די זאָך האָט
 פאַסירט, קען מען נישט זעהן דעם תכלית פון די פאַסירונג, עכ"ל החתם סופר.

דער פרשה קוואל - וארא

די הייליגע אבות האָבן אָבער געגלייבט אין דעם אויבערשטען מיט אַן אמונה תמימה, נאָך אין די צייט פון זייער צרה ווען עס האָט אויסגעזעהן ווי אַ הסתר פנים ח"ו. דאָס איז די כוונה פון רש"י ז"ל: "נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני" דער אויבערשטער באַצאָלט שכר פאַר די אבות וואָס גייען פאַר איהם אויך אין אַ בחינה פון "לפני", נאָך איידער עס ווערט קלאַר פאַר'ן מענטש אַז די פאַסירונג איז פאַר זיין טובה, און נישט ווי די יעניגע מענטשן וואָס זעהען ערשט שפעטער דעם אמת. דאָס האָט יעקב אבינו ע"ה מרמז געווען ווען ער האָט דערמאנט דעם זכות פון זיינע עלטערן (בראשית מח, טו) "האלקים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק".

ג. אין דער היינטיגער סדרה (ז, כ-כא) לייענען מיר, "ויהפכו כל המים אשר ביאור לדם, והדגה אשר ביאור מתה" וגו'. זאָגט דער "זרע שמשון" (ד"ה "מדרש רבה") אַז ווען די אידן זענען געווען אין גלות מצרים, איז זייער הויפט חיות געווען פון די פיש, ווי די אידן האָבן געזאָגט (במדבר יא, ה) "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם". מיר געדענקען די פיש וואָס מיר האָבן געגעסן אומזיסט אין מצרים. ווען דער אויבערשטער האָט געשלאָגן די מצריים מיט די מכה פון דם, זענען דעמאָלטס אויסגעשטאַרבן אַלע פיש אין מצרים, און עס האָט אויסגעזעהן ווי דער קוואַל פון פרנסה פאַר אידן איז פאַרטריקנט געוואָרן. פאַקטיש, אָבער, זאָגן די חז"ל (שמ"ר פ"ט, י) "ממכת דם העשירו ישראל", די אידן זענען רייך געוואָרן ביי די מכה פון בלוט, ווייל דורך דעם וואָס אַלע וואָסערן זענען געוואָרן איבערגעקערט צו בלוט, האָבן די מצריים נישט געקענט טרינקען וואָסער פון טייך, נאָר אויב זיי האָבן עס געקויפט ביי די אידן פאַר אַ פולן פרייז (ווייל ביי די אידן, איז עס דאָך געבליבן וואָסער). פון דעם לערנען מיר אַ גרויסן לימוד, אַז דאָס וואָס עס זעהט אויס פאַר דעם מענטש ווי אַ צרה ח"ו, איז פאַר איהם גאָר אַ גרויסע טובה (ממלא, אויב עס דאַכט זיך פאַר'ן מענטש, אַז דער "בעל הבית" האָט איהם אָפגעזאָגט פון די אַרבעט ח"ו, דאַרף ער זיך שטאַרקן מיט אמונה, און דעמאָלטס וועט ער זעהן אַז די אידן זענען רייך געוואָרן דייקא פון די מכה פון דם, און דווקא דאָ געפינט זיך דער מקור פון זיין פרנסה).

דער מדרש דערציילט (שמ"ר פ"א, כו) אַז ווען משה רבינו ע"ה איז געווען אַ יונג קינד און איז אויפגעוואַקסן אין הויז פון פרעה מלך מצרים, האָט פרעה איהם געהאַלדזט און געקושט, און משה האָט אַראָפגענומען די קעניגליכע קרוין פון פרעה'ס קאָפּ, און עס אַרויפגעלייגט אויף זיין אייגענעם קאָפּ. האָבן פרעה'ס חרטומים געזאָגט צו איהם, "מתיראין אנו מזה שנוטל כתרך, ונותנו על ראשו" - מיר האָבן מורא פון דעם קינד וואָס נעמט אַראָפּ דיין קרוין, און ער לייגט עס אויף זיין קאָפּ, אַז ער זאָל נישט זיין דער וואָס מיר זאָגן אַז ער איז אַנגעגרייט אַוועקצונעמען די מלוכה פון דיר. טייל פון פרעה'ס חכמים און יועצים האָבן איהם געראטן צו הרגענען אָדער פאַרברענען משה'ן ח"ו. יתרו האָט אָבער מלמד-זכות געווען אויף משה'ן, אַז ער האָט נישט קיין פאַרשטאַנד, ווייל ער איז נאָך זייער יונג. ער האָט געזאָגט מ'זאָל אַריינלייגן אין אַ שיסל, גאָלד און הייסע קוילן. אויב דאָס קינד וועט אויסשטרעקן זיין האַנט צו נעמען פון גאָלד, איז אַ סימן אַז ער איז אַ פאַרשטענדיגט קינד, אָבער אויב ער וועט לייגן זיין האַנט צו די קוילן, איז אַ סימן אַז ער איז נישט מער ווי אַ קינד.

מ'האָט אַזוי געטוהן, מ'האָט אַריינגעלייגט אין אַ טאָפּ גאָלד און הייסע קוילן, איז געקומען דער מלאך גבריאל, ער האָט געשטופט משה'ס האַנט, און ער האָט געכאַפט פון די קוילן. ער האָט אַריינגענומען זיין האַנט מיט'ן קויל אין זיין מויל, פון וואָס זיין צונג איז געוואָרן אָפגעברייט, און פון דעם איז משה געוואָרן אַ "כבד פה" און "כבד לשון". אין יענע מינוט, האָט דער מצב אויסגעזעהן צו זיין זייער ביטער ח"ו. נישט נאָר וואָס גבריאל האָט איהם נישט געגעבן דאָס גאָלד, נאָר ער האָט נאָך אַריינגעשטופט משה'ס האַנט אין פייער, און פאַראורזאַכט פאַר איהם אַ קערפערליכן שאַדן, אַז זיין צונג איז געשעדיגט געוואָרן אויפ'ן גאַנצן לעבן. באמת איז עס אָבער געווען אַ גרויסער נס, צו ראַטעווען משה פון אַ זיכערן טויט. ס'איז נישט געווען "שלעכט" ח"ו, נאָר אַ גרויסע טובה, וואָס נישט יעדער איינער פאַרשטייט דאָס.

אט די מעשה איז אַ ריכטיגע ביישפיל פאַר יעדן איינעם פון אונז, אין טאַג-טעגליכן לעבן. אַ סאך מאָל דאַכט זיך פאַר'ן מענטש, אַז נישט נאָר וואָס דער אויבערשטער העלפט איהם נישט, נאָר עס זעהט אויס ווי ער שטופט גאָר אַריין אין די געפאַר ח"ו. אָבער באמת איז עס נישט אַ בחינה פון "דחה דחיתני לנפול" ח"ו, נאָר "וה' עזרני" - דער אויבערשטער האָט אונז געהאַלפן! נאָר מיט אונזער קורצן פאַרשטאַנד, קענען מיר נישט ריכטיג פאַרשטיין די מעשה, און מיר דרייען זיך אַרום אויף דער וועלט ווי קליינע קינדער...

ענדליך געפינט מען לגבי אַ מענטש וואָס ליידט "בזיונות". די בזיונות זענען באמת נישט געשמאק, אבער זיי זענען אַ גרויסע טובה פאַר'ן מענטש.

דער פרשה קוואל - זאגט

דער פסוק זאגט (הושע ב, כב) "וארשתוך לי באמונה", זכות פון זייער אמונה, וואס זיי האבן געגלייבט אין און די חז"ל זאגן (ילק"ש הושע, רמז תקי"ט) אז די דעם אויבערשטען, ווי דער פסוק זאגט (שמות ה, לא) אידן זענען אויסגעלייזט געווארן פון מצרים נאָר אין "וואָסן העם". און אזוי אויך זאָגן די חז"ל (תנחומא בשלח

מורא'דיגע ווערטער שרייבט דער "חתם סופר" (פרשתינו, ד"ה "ויצום") אויף דעם פסוק אין דער היינטיגער סדרה (ו). (ג) "וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים". דער אויבערשטער האָט גערעדט צו משה און אהרן, און ער האָט זיי באַפֿוילן זיי זאָלן רעדן צו די אידן און צו פרעה, דער קעניג פון מצרים. זאָגט רש"י: "ציוום עליו לחלק לו כבוד בדבריהם". דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו משה און אהרן, אז זיי זאָלן אָפּגעבן כבוד פאַר פרעה ווען זיי וועלן רעדן צו איהם.

זאָגט דער "חתם סופר", דער אויבערשטער האָט זיי אָנגעוואָרענט, אז זיי זאָלן נישט פאַרשעמען פרעה'ן, ווייל דאָן וועט ער האָבן כפרת עוונות, און ער וועט נישט פאַרדינען צו באַקומען די מכות.

זעהען מיר פון דעם אַ מורא'דיגן לימוד: מה דאָך פרעה הרשע, וואָס האָט געמאַכט אַרבעטן שווער און ביטער 600 טויזנט אידן, פייניגנדיג זיי מיט שרעקליכע עינויים, וואָס ער האָט זיך "ערליך" פאַרדינט צו באַקומען די מכות, פונדעסטוועגן, קען ער זיך איינשפאַרן די מכות צוליב אַ קליינעם בזיון, אויב משה און אהרן וועלן איהם נישט אָפּגעבן דעם ריכטיגן כבוד. איז דאָך אַוודאי אַ קל וחומר, בן בנו של קל וחומר, אַז יעדער איד, אפילו אויב ער פירט זיך נישט ווי עס דארף צו זיין, איז ער נאָך ווייט פון צו זיין אַ "פרעה", און ער שפארט זיך זיכער איין אַלע סאַרטן מכות דורך דעם וואָס ער ליידיט בזיונות.

הרה"ק רבי משה לייב סאַסוב'ער זי"ע ("ליקוטי הרמ"ל", מבוא התפלה, ה-ח) האט געטייטשט דעם פסוק (תהלים קז, יז) "אילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו". עס זענען דאָ מענטשן וואָס פייניגן זייער גוף דורך פאַסטן און זיך טובלען אין קאַלטע מקוואות. דאָס איז אָבער אַ וועג פאַר נאַרישע מענטשן - "אילים". מ'דאַרף געדענקען, אַז זיך איינצוהאַלטן פון כעס, איז בעסער ווי 1,000 תעניתים, און צו הערן ווי מ'פאַרשעמט איהם און נישט ענטפערן, איז מער ווי 1,000 עינויים.

ד. מיט בערך צוויי יאָר צוריק, האָט פאַסירט אין איינע פון די גרויסע שטעט, וואו ס'איז געווען איינגעפירט, אַזוי ווי אין אַ סאַך ערטער, אַוועקצושטעלן שמחת תורה ביי די בימה אַ שיינעם מנגן, אויפצורופן דעם "חתן תורה", און דעם "חתן בראשית", מיט'ן נוסח וואָס איז געדרוקט אין די מחזורים: "מרשות" וכו'.

איינע פון די שטאַטישע איינוואוינער, האָט געהאַט אַ חזקה שוין מער ווי דרייסיג יאָר, אויסצורופן די דאָזיגע כיבודים. אַלזאָ, חול המועד סוכות, איז דער גבאי פונעם בית המדרש צוגעקומען צו יענעם איד, און איהם איינגעמאַלדן, אַז ביי אַן אסיפה איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז היי יאָר וועט ער נאָר קענען אויפֿרופן דעם "חתן תורה", ווייל צו "חתן בראשית" איז מכובד געוואָרן אַן אַנדערער אויפצורופן. דער איד, וואָס האָט שוין דרייסיג יאָר געהאַט די "חזקה", איז - זעלבסט-פאַרשטענדליך - געווען "אויסער זיך" פון צער. וואָס האָט ער געזינדיגט, אַז מ'נעמט אַוועק פון איהם איין "מרשות"... ער האָט נישט געהאַט קיין מנוחה טאָג און נאַכט.

שמחת תורה צופרי, האָט דער לאַנגיעריגער "מוחזק" אויסצורופן, טאַקע אויפֿגערופן "חתן תורה", און שפּעטער, האָט ער זיך אָפּגערוקט פון די בימה, כדי צו מאַכן פלאַץ פאַר זיין "נאָכפֿאלגער", אַז יענער זאָל קענען אויפֿרופן "חתן בראשית". דער נייער אויפֿרופער, ביי וועמען ס'איז געווען דאָס ערשטע מאָל, האָט געמאַכט טעותים אין די תנועות א.א.וו., און אונזער לאַנגיאָריגער "ערפֿאַרענער" אויסרופער, האט איהם כסדר אַרויסגעהאַלפן און פאַרראַכטן. אַזוי איז עס אָנגעגאַנגען ביז מ'האַט שוין געהאַלטן ביי די ווערטער "עמוד... עמוד... עמוד..." און אַט הערט ער, ווי מ'רופט אויף צו "חתן בראשית" נישט קיין אַנדערן ווי איהם אַליין... "עמוד ר'..." האָט ער פאַרשטאַנען, אַז זיינע קינדער, די זון און איידימער, האָבן פאַר איהם געקויפט "חתן בראשית", פאַר אַ שיינעם סכום, און האָבן עס געהאַלטן בסוד, כדי עס זאָל קומען אויף איהם ווי אַן איבערראַשונג ("סופרייז").

יעצט האָט ער פאַרשטאַנען, אַז די גאַנצע עגמת נפש און שלאָפֿלאַזע נעכט וואָס ער האָט געהאַט צוליב דעם וואָס מ'האַט פון איהם צוגענומען דעם כיבוד אויפצורופן "מרשות", זענען געווען אומזיסטע, און ער האָט געלאַכט פון זיך אַליין.. עס איז דאָך נאָר געווען פאַר זיין אייגענע טובה, ווייל דער מענטש קען דאָך נישט אַליין אויסרופן אויף זיך "עמוד... עמוד... עמוד ר'...", און מ'האַט געמוזט נעמען אַ צווייטן, איהם אויפצורופן צו "חתן בראשית".

דער פרשה קוואל - זארא

ענטפערט דער ליסקער רב, "גם" איז אַ לשון פון ריבוי - עם קומט פאַרמערן. וויבאַלד נחום האָט געזאָגט אויף יעדע זאַך "גם זו לטובה". ער האָט אין יעדע זאַך געזעהן די השגחה פרטית פון באַשעפער, האָט ער "פאַרמערט" נאָך איינס צום וואָרט "אלקים", און איבערגעדרייט פון "אלקים" צו "אני הוי"ה", און אַזוי איז אַלעס געוואָרן רחמים גמורים.

לויט דעם, טייטשט ער אויך דעם פסוק "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'". ביים סוף פון דער פריערדיגער סדרה, שמות (ה, כב) דערציילט די תורה, אַז משה האָט גע'טענה'ט צו דעם אויבערשטען: "למה הרעותה לעם הזה". פאַרוואָס האָסטו שלעכטס געטוהן צום פּאָלק? אויף דעם האָט דער אויבערשטער געענטפערט משה'ן: אויב דו ווילסט וויסן ווי אַזוי מ'קען איבערדרייען מדת הדין צו מדת הרחמים, ויאמר אליו אני ה'". דאָס ווענדט זיך אין דיר. אויב דו וועסט גלייבן אַז איך (דער אויבערשטער) מאַך אַלעס אויף דער וועלט, וועסטו אַזוי קענען איבערדרייען מדת הדין צו מדת הרחמים.

הרה"ק רבי אייזיקל קאַמאַרנער זי"ע שרייבט ("וזהר ח'), וארא, ד"ה "בטחו בה"), "תאמינו לי אחי", גלייבט מיר, מיינע ברידער - נאָך אַלע רדיפות און חלישות הדעת וואָס איך האָב געהאַט - אויב איך וואָלט נישט אַליין געוואוסט אַז אין יעדע תנועה אויף דער וועלט, געפינט זיך דער אויבערשטער כביכול, און זיין השגחה איז אויף יעדן פרט אויף דער וועלט, וואָלט איך שוין לאַנג פאַרלוירן געוואָרן פון דער וועלט, פון אַלעס וואָס איז אויף מיר אַריבערגעגאַנגען, פון די ענגשאַפטן און די אַרימקייט און פונעם צער, און דעם גלות, און די בזיונות. און דאָס לעצטע איז געווען דאָס שווערסטע, צוליב די חלישות הדעת וואָס איך האָב געהאַט. אָבער דער אויבערשטער העלפט מיר, אַז איך שפיר עם נישט, ווייל ביי יעדע תנועה טוט דער אויבערשטער מיך אריינגעבן חיות, אַז איך זאָל זיי אינגאַנצן נישט שפירן.

אבער ווען דער מענטש גלייבט מיט אַן אמת, אַז ס'איז נישט דאָ קיין זאַך אויף דער וועלט, אויסער דעם אויבערשטען, ווערן אַלע דינים נמתק דורך די לעכטיגקייט פון אמונה, און דאָן דאַרף ער נישט

"ואין הגליות עתידות להינאל אלא בשכר אמנה". אויך אין די שפעטערדיגע גלות'ן, ווי אויך ביי די גאולה העתידה, וועלן אידן אויסגעלייזט ווערן אין זכות פון זייער אמונה. קען מען צולייגן, אַז דורך אמונה ווערט יעדער איד שוין אויסגעלייזט פון זיין פרטיות'דיגן "גלות מצרים" וואס ער גייט יעצט אריבער.

אַזוי זאָגט דער ליסקער רב זי"ע ("אך פרי תבואה", פרשתינו, ד"ה "וידבר"), אויף דעם פסוק אָנהייב סדרה, "וידבר אלקים אל משה, ויאמר אליו אני ה'", לויט ווי דער ש"ך על התורה זאָגט, דאָס וואָרט "אלקים" איז בנימטריא 86, און די ווערטער "אני הוי"ה" (וואָס איז דער שם פון מדת הרחמים), באַטרעפן איינס מער - 87. דער אויבערשטער גיט צו איין "אלף" צו אלקים, און דורך דעם ווערט איבערגעדרייט מדת הדין צו די הנהגה פון שם הוי" ב"ה, וואָס איז דער מקור פון רחמים.

זאָגט דער ליסקער רב, די כוונה פון דעם איז, אויב דער מענטש האָט צער ח"ו צוליב אַ געוויסע סיבה, איז עם מסתמא ווייל עם זענען דאָ דינים ח"ו. אָבער דער מענטש דאַרף וויסן, אַז קיין שום זאַך אויף דער וועלט איז נישט אַ "צופאַל" חלילה, נאָר אַלעס ווערט געטוהן לויט די השגחה פונעם באַשעפער ברוך הוא, און אַזוי ווערט נמתק מדת הדין, און פון שם אלקים, ווערט "אני הוי", עכל"ק.

דאָס מיינט, אַז דורך די אמונה אַז אפי' די דינים זענען פון דעם אויבערשטען, ווערט אַלעס איבערגעדרייט צום גוטן. און אויף דעם זאָגט דער פסוק (תהלים צא, טו) "עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו". דער אויבערשטער זאָגט, אויב דער מענטש וועט זאָגן ביי יעדע צרה ח"ו, "עמו אנכי", דער אויבערשטער כביכול האָט עם געמאַכט, פון איהם קומט די צרה, וועט ער זוכה זיין אַז עם זאָל איבערגעדרייט ווערן לטובה, "אחלצהו ואכבדהו".

לויט דעם טייטשט דער ליסקער רב זי"ע, די ווערטער פון די חז"ל (תענית כא.) וועגן נחום איש גם זו, אַז ער ווערט אַזוי גערופן, ווייל ער איז געווען געוואוינט צו זאָגן אויף יעדע פאַסירונג, "גם זו לטובה". דאַרף מען פאַרשטיין, נחום'ס הויפט-מעלה איז דאָך געווען ווייל ער האָט געזאָגט דאָס וואָרט "לטובה". אויב אַזוי, פאַרוואָס איז ער גערופן געוואָרן "איש גם זו", און נישט "איש גם זו לטובה"?

זי"ע, אז ער האט געזאגט אויפ'ן פסוק (ירמיה יז, ז) "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו". לויט וויפיל דער מענטש פארזיכערט זיך אויף דעם אויבערשטען, אזוי פיל איז ער באמת פארזיכערט. דער עצם בטחון, ברענגט די ישועה פאר'ן מענטש.

קח את מטך - אלעס וואָס פאַסירט איז נישט מער ווי אַ שטעקן וואָס פירט אויס דעם שליחות פין הימל

"זאמרת לאהרן, קח את מטך והשלך לפני פרעה וגו' ויבלע מטה אהרן את מטותם". (וי, ט"ב) דער אויבערשטער האָט געזאָגט צו משה רבינו ע"ה, ער זאל זאָגן צו אהרן, ער זאל נעמען זיין שטעקן און וואַרפן פאַר פרעה, און דערנאָך האָט אהרן'ס שטעקן איינגעשלינגען די שטעקנס פון די חרטומים פון מצרים.

זאָגן די ספרים, אז די תורה וויל אונז דאָ לערנען, אז דער מענטש מאַכט נישט קיין שאַדן פאַר זיין חבר. אלעס וואָס דער מענטש טוט צו זיין חבר, צום גומן אָדער פאַרקערט, איז נישט מער ווי אַ "שטעקן", וואָס ליגט נאָר אין זיין האַנט. קיינער וועט נישט זאָגן, "דער 'שטעקן' האָט מיך געשלאָגן", ווייל יעדער בעל שכל פאַרשטייט, אז אַ שטעקן אליין האָט נישט אַ כח צו טוהן אַ פעולה. די זאָך איז נאָר געטוהן געוואָרן דורכ'ן מענטש וואָס האָט געהאַלטן דעם שטעקן אין זיין האַנט, און מיט זיין כח. אזוי דאַרף מען קוקן אויף דעם מוזיק וואָס טשעפעט איהם, גלייך ווי ער וואַלט געווען אַ "שטעקן", וואָס געפינט זיך אין די הענט פון דעם אויבערשטען כביכול, און אלעס ווערט געטוהן מיט אַ הימלישן חשבון. דאָן וועט דער מענטש זיך

שרייען און דאווענען, נאָר דורך בטחון און אמונה, ווערט באַלד נתעורר דער חסד פון דעם אויבערשטען.

לויט דעם, מיינט דער קאמאָרנער זי"ע דעם פסוק (סוף פ' שמות) "וישב משה אל ה' ויאמר, ה', למה הרעותה לעם הזה, למה זה שלחתני". משה רבינו ע"ה האָט געמיינט צו פרעגן, צוליב די שווערע אַרבייט איז אָפגעשוואַכט געוואָרן די אמונה פון אידישע קינדער, און צוליב דעם מאַנגל אין אמונה, פאַרלירן זיי זיכער יעדן זכות אויסגעלייזט צו ווערן פון מצרים. אויב עס פעלט זיי אמונה, האָסטו דאָך מיך אומזיסט געשיקט זיי אויסצולייזן: "למה זה שלחתני". אָן אמונה, וועט זייער גאולה קיינמאל נישט צושטאַנד קומען.

נאָך שטאַרקער, שרייבט דער "תולדות יעקב יוסף" זי"ע (פ' משפטים, ד"ה "ואלה") אין נאָמען פון זיין רבי'ן, דער בעל שם טוב הקדוש זי"ע, ווען מ'וויל באַצאָלן אַ שטראַף פאַר דעם מענטש וואָס פאַרדינט אַן עונש ח"ו, נעמט מען אַוועק פון איהם די מדרגה פון מדת הבטחון, ווייל אין דער צייט ווען דער מענטש גלייבט מיט'ן גאַנצן האַרץ אין דעם באַשעפער און אין זיין השגחה פרטית, איז נישטאָ אַ כח אויף דער וועלט וואָס קען איהם שעדיגן ח"ו, עכל"ק"ה.

קומט אויס פון די ווערטער פונעם הייליגן "תולדות" זי"ע, אז אַ איד וואָס האַלט זיך מיט אמונה און בטחון, האָט קיינמאל נישט קיין שאַדן!

די זעלבע ברענגט דער "שפת אמת" (פ' תרומה תרל"ד) אין נאָמען פון זיין זיידן, הרה"ק בעל "חידושי הרי"ם"

ה. מיר געפינען אין דער היינטיגער סדרה (ה, ט) ביי מכת צפרדע, "וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות", און די פרעש זענען אויסגעשטראָבן פון די הייזער, פון די הויפן, און פון די פעלדער. זאָגן די בעלי התוספות ("דעת זקנים") אז די צפרדעים וואָס זענען געווען אין די אויוונס, זענען נישט געשטאַרבן, ווייל זיי האָבן זיך פאַרלאָזט אויף דעם אויבערשטען, און זיי זענען אַריינגעגאַנגען אין הייסן אויוון, אויפ'ן באַפעל פון דעם אויבערשטען. פון דעם לערנען מיר, אז אַפילו אַ פראַש וואָס פאַרלאָזט זיך אויף דעם אויבערשטען, פאַסירט איהם נישט אַ שאַדן. ו. מיר האָבן געלייענט אין די פריערדיגע פרשה (שמות ב, כג) "ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו". עס זענען אַדורכגעגאַנגען אַ סאָך טעג, און דער קעניג פון מצרים איז געשטאַרבן, און די אידן האָבן געזיפצט פון די שווערע אַרבעט, און געשריגן (צום באַשעפער). ווען מ'קוקט אַריין אין די פסוקים ביז אהער, זעהט מען אז עס ווערט נישט דערמאנט אַפילו ברמיזה, אז אידן האָבן מתפלל געווען צום אויבערשטען, נאָר עס זעהט אויס פון די פסוקים אז זיי האָבן אָנגענומען מיט ליבשאַפט דעם באַשעפער'ס גזירה, און האָבן איינגעשטימט צו ליידן אונטער די מצריים. אויב אזוי, דאַרף מען פאַרשטיין, וואָס האָט דאָ יעצט פאַסירט אז די אידן האָבן זיך גענומען קרעכצן פון די שווערע אַרבעט, און וואָס איז די שייכות מיט'ן טויט פון דעם קעניג פון מצרים?

דער פרשה קוואל - זאגאל

קיינמאל נישט דערשרעקן פון דעם מענטש וואס שטייט אויף קעגן איהם, וכדומה, וויסנדיג אז קיין שום באשעפעניש איז נישט בכח עפעס צו טוהן פון זיך אליין, און צו פארענדערן די גזירה וואס איז ארויסגעגעבן געווארן פון הימל. דער באשעפער ברוך הוא, "עשה, ועושה, ויעשה לכל המעשים".

אזוי זאגט דער "חתם סופר" זי"ע ("תורת משה", הגדה של פסח, ד"ה "ובאותות") אויף דעם פסוק "ויבלע מטה אהרן את מטותם", וואס די גמרא זאגט אויף דעם (שבת צו.) אז עס איז געווען א "נס בתוך נס", אז אלע שלענג זענען קודם צוריק געווארן איבערגעדרייט צו שטעקנס, און דערנאך האט דער שטעקן פון אהרן, איינגעשלינגען זייערע שטעקנס.

ענטפערט דער גאון רבי איצעלע וואלאזשינער זצ"ל (אין זיין ספר "פה קדוש") אז ביז דאן האבן די אידן געוואוסט אז דער קעניג פרעה איז א רשע. זיי האבן געמיינט, אז ער איז דער וואס געבט ארויס די גזירות קעגן זיי, און אויף זיין באפעל, דארפן זיי ארבעטן שווער. ממילא, בלייבט איבער פאר זיי נאר צו האפען און ארויסקוקן אויף די מינוט ווען דער קעניג פרעה וועט אפ'פגר'ן... דאן וועט געקרוינט ווערן א נייע קעניג, און "שלום על ישראל"... ווען זיי האבן אבער געזעהן אז דער קעניג איז געשטארבן און ס'איז געקומען א נייער קעניג, און די גזירות קעגן אידן זענען ווייטער אין קראפט, האבן זיי פארשטאנען אז די גזירות קומען נישט פון דעם רשע פרעה, נאר דער אויבערשטער איז דער וואס האט אריינגעגעבן אין פרעה'ס הארץ צו מאכן די אידן ארבעטן שווער. צוליב דעם האבן זיי אנגעהויבן שרייען צום אויבערשטען און בעטן אז ער זאל רחמנות האבן אויף זיי. דאס ראד האט זיך טאקע תיכף איבערגעדרייט. דער אויבערשטער האט זיך דאן באוויזן צו משה רבינו ע"ה ביים סנה, און איהם געשיקט ארויסצונעמען די אידן פון גלות מצרים.

קומט אויס פון דעם, אז אויב די אידן וואלטן באלד אין אנהייב געגלייבט אז אלע צרות זענען געקומען אויפ'ן באפעל פון באשעפער, און פרעה איז נישט מער ווי א שליח פונעם אויבערשטען וואס ערפילט זיין רצון, וואלטן זיי דאך שוין פריער געדאוונט און מקרב געווען די גאולה.

לענינו, קענען מיר זאגן, ביי יעדע צרה שלא תבוא, אויב דער מענטש האט שכל און ער איז מתפלל באלד ביים אנהייב פון די צרה, אנערקענענדיג אז נישט יענער איז דער "מזיק", און נישט דער וואונד און די מחלה ח"ו מאכן דעם ווייטאג, נאר אזוי איז באשטימט פון אויבן, קען ער זיך איינשפארן אלע יסורים און עגמת נפש. ז. אויפ'ן פסוק אין דער היינטיגער סדרה (ז, ז) "ומשה בן שמונים שנה, ואהרן בן שלש ושמנים שנה בדברם אל פרעה", משה איז געווען 80 יאר אלט, און אהרן איז געווען 83 יאר, ווען זיי האבן גערעדט צו פרעה, זאגט הגה"צ רבי שמעון שוואב זצ"ל (אין זיין ספר, "בית השואבה"), אז לכאורה דארף מען פארשטיין, פארוואס דארף דער פסוק זאגן ווי אלט משה און אהרן זענען געווען ווען זיי האבן גערעדט צו פרעה? ענטפערט רבי שמעון שוואב, אז דאס דערמאנען זייער עלטער, איז געווען טייל פון זייערע "מוסר-רייד" צו פרעה. זיי האבן איהם געזאגט: דאס וואס מיר ביידע שטייען דא פאר דיר היינט, ווייזט דאך קלאר אז דו דארפט צוברעכן דיין הארטנעקיגקייט און מאכן א סוף צו די שווערע ארבייט פון די אידן. דו זעהסט דאך אז דינע גזירות העלפן דיר נישט... אכציג יאר צוריק, האסטו ארויסגעגעבן א גזירה, "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", מ'זאל אריינווארפן אין טייך יעדן ניי-געבוירענעם אידישן יונגל, ווייל דו האסט געוואלט אומברענגען דעם מענטש וואס איז אנגעגרייט צו העלפן די אידן ארויסגיין פון מצרים. אבער דאן איז געבוירן געווארן משה - און אט, שטייט ער דא פאר דיר א לעבעדיגער... דריי יאר פריער, האסטו גוזר געווען "אם בן הוא והמיתן אותו". דעמאלטס איז געבוירן געווארן אהרן, [אזוי זאגט דער מדרש (שמ"ר פכו, א) אז די ערשטע גזירה איז געווען "וימררו את חייהם", און דאן איז מרים געבוירן געווארן. ביי די צווייטע גזירה, "אם בן הוא והמיתן אותו", איז געבוירן געווארן אהרן, דער אויסלייזער פון די אידן, און די דריטע גזירה איז געווען, "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", אבער דער אויבערשטער האט דעמאלטס אויפגעשטעלט אן אויסלייזער, משה רבינו ע"ה, וואס ער ווערט גערופן מיט'ן נאמען "משה", אויפ'ן נאמען פון וואסער - "כי מן המים משיתוהו"] און אהרן לעבט נאך, און ער שטייט דא פאר דיר. זעהסטו דאך אליין אז אלע דינע פלענער און גזירות קעגן די אידן, האבן דיר נישט געהאלפן אפילו אויף א האר, ווייל "ועצת ה' היא תקום". דער רצון פון דעם אויבערשטען באשטימט יעדע זאך אויף דער וועלט. אויב אזוי, פארוואס טוסטו נאך אלץ ארויסגעבן גזירות קעגן אידישע קינדער!?

זיין, דו ביזט נישט א "פיש", און דו ביזט נישט "גרויס". דו ביזט נישט מער ווי א "שמעקן" אין מיין האנט. דו ביזט נישט אימשטאנד צו טוהן קיין שום זאך, נאָר אויב איך וועל דיר געבן דעם כח און רשות דערויף⁷.

דאָרף מען פאַרשטיין, פאַרוואָס האָט אויסגעפעלט דער דאָזיגער נס, אַז זייערע שלענג זענען צוריק ווערן איבערגעדרייט צו שמעקנס? עס וואָלט געווען גענוג צו ווייזן דעם מופת ווי אהרן'ס שמעקן שלינגט איין זייערע שמעקנס, ווען זיי זענען אין דער געשמאלט פון אַ שלאַנג (און אויך אהרן'ס שמעקן זאל זיין אין דער געשמאלט פון אַ שלאַנג). מיר האָבן דאָך אַ כלל (זוה"ק ח"א רא:): "לא עבד קודשא בריך הוא ניסא למנא" - דער אויבערשטער באַווייזט נישט ניסים אומזיסט.

הירא את דבר ה' - מאַכן אַ גדר אין קדושה

אין דער היינטיגער פרשה (פ. כ) לייענען מיר, "הירא את דבר ה' מעבדי פרעה, הנני את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים". הרה"ק בעל "אמרי חיים" זי"ע האָט געזאָגט א רמז אין פסוק ("ליקוטי אמרי חיים", ווארא), אַז דער מענטש וואָס האָט מורא פאַרן אויבערשטען ("הירא את דבר ה'") איז נישט מסכים אַז זיינע קינדער

ענטפערט דער "חתם סופר", פרעה האָט זיך גערופן "תנין הגדול" (ועה יהוקאל כט. ג) - דער "גרויסער פיש". האָט דער אויבערשטער איהם געוואָלט מרמו

ח. מיר האָבן געהערט פונעם בעל המעשה, אַ טייערער איד פון ניו יאָרק, וועלכער איז, ברוך ה', געבענטשט געוואָרן פון דעם אויבערשטען מיט רייכטום. ער פאַרמאָגט אַ גרויסע פאַבריק, וואו ער זיצט יעדן טאָג לאַנגע שטונדן. דאָרט פירט ער אויך דורך זיין "קבלת קהל", אויפגעמענדיג אין די 'ביזנעס' משולחים און נצרכים וואָס קומען צו איהם נאָך אַ ביישטייערונג. היות אז די פאַבריק איז גאָר גרויס, האָבן די ארבעטער אויפגעהאָנגען מעלדונגען איבער די געביידע, "דער באַלעבאָס געפינט זיך אין יענעם אָרט", כדי צו פאַרלייכטערן פאַר די נצרכים און משולחים, איבריגע טירחות, צו דאַרפן זוכן דעם אָפיס פונעם באַלעבאָס.

אין אַ געוויסן טאָג, איז אַריינגעקומען אַ משולח, און האָט "אריינגעזאָגט" דעם באַלעבאָס וועגן די צעטלעך וואָס הענגען אויף די טירן אין די געביידע, "צום באַלעבאָס... צום באַלעבאָס...". ווער האָט אייך געמאכט פאַר אַ "באַלעבאָס"? דער אויבערשטער איז דאָך דער באַלעבאָס אויף דער גאַנצער וועלט! פאַרוואָס האָט איר פאַר זיך גענומען אַ טיטל וואָס באַלאַנגט צו דעם באַשעפער ברוך הוא, בכבודו ובעצמו?

דער "באַלעבאָס" פון די פירמע, אונזער גביר, האָט נישט געענטפערט דעם משולח אָפילו מיט אַ וואָרט. אדרבה, ער האָט מקיים געווען "קבל את האמת ממי שאמרה", און האָט צוגעזאָגט צו פאַררעכטן זיין עוולה. די נתינה וואָס ער האָט איהם געגעבן, איז געווען פילפאַכיג מער פון די אַנדערע נתינות וואָס ער טוט נורמאל געבן, און די מודעות, האָט מען געטוישט מיט נייע מעלדונגען, וואו ס'איז געווען אויפגעשריבן: "דער "דירעקטאָר" געפינט זיך דאָרט און דאָרט", ווייל דער "באַלעבאָס" איז אויבן אין הימל...

און אָט, קומען מיר אַן צום שפיץ פון די מעשה: אַ געוויסן טאָג, האָט געפלאַצט אַ רער ("פיפ" בלע"ז) אינעם גרויסן בנין פון די פאַבריק. אין דעם צימער וואו די רער האָט געפלאַצט, האָט זיך דעמאָלטס געפונען אַ גוי'טע, איינע פון די אַרבעטער, וועלכע האָט נישט אין אַכט גענומען דעם שטראָם פונעם וואָסער וואָס האָט זיך געשטאַרקט און איז אַריינגערינען אין צימער. דער באַלעבאָס, וועלכער האָט געזעהן דורך די "קאַמעראַ" אין זיין צימער, וואָס עס קומט פאַר, ווי עס רינט וואָסער מיט אַ גרויסן שטראָם, האָט זיך פאַרבונדן מיט די גוי'טע, און איר געזאָגט זי זאל זעהן צו פאַרמאָכן דעם שטראָם פון וואָסער. זי האָט אָבער איגנאַרירט די ווענדונגען פונעם באַלעבאָס, אונזער גביר, ווייל זי איז געווען פאַרנומען מיט אירע "אייגענע געשעפטן"... אינצווישן זענען אַ סאך ווערדפולע זאַכן אין די פאַבריק קאַליע געוואָרן אַלס רעזולטאַט פון די פאַרפלייצונג. צוליב איר איגנאַראַנץ, איז די גוי'טע אַפגעזאָגט געוואָרן פון דער אַרבעט.

אַ צייט שפעטער, אין אַ געוויסן פרימאָרגן, איז איר מאַן געקומען צו די פאַבריק, כדי זיך "אַפצורעכענען" ח"ו מיט דעם באַלעבאָס וואָס האָט איר אַפגעזאָגט פון דער אַרבעט. ווען ער איז אָנגעקומען צו די פאַבריק, האָט ער זיך אינטערעסירט וואו עס געפינט זיך דער אָפיס פונעם "באַלעבאָס". די אַרבעטערס, וועלכע האָבן נישט געהאַט קיין אַנונג צו וואָס דער גוי צילט דאָ, האָבן איהם געוויזן דעם צימער פונעם אייגנטימער, אָבער ווען ער איז

דער פרשה קוואל - זארא

און דער "שפת אמת" פירט אויס, אז דאָס איז די בעסטע עצה פֿאַר יעדן איד, דורך דעם וואָס ער געוואוינט זיך צו, פיינט צו האָבן דאָס שלעכטס מיט'ן תכלית השנאה, און דאָס איז דער אָנהייב פון די גאולה, עכל"ק"ט.

דער עיקר איז צו מאַכן פֿאַר זיך גדרים וסייגים, זיך צו דערווייטערן פון יעדע שלעכטע זאַך, און אַנטלויפן דערפון ווי פון אַ פּייל-און-בויגן, ווי די גמרא זאָגט (פסחים מ:): "לך לך אמרין נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב" - מ'זאָגט צו דעם נזיר, ער זאָל זיך דערווייטערן פון דעם וויינגאַרטן, אפילו אויב צוליב דעם וועט ער דאַרפן אַרומגיין אַ לענגערן וועג. אלעס כדי, אַז ער זאָל נישט אָנטרעפן דעם וויינגאַרטן, און ער זאָל נישט געשטרויכלט ווערן מיט'ן עסן טרויבן. אַזוי דאַרף דער מענטש מאַכן גדרים און סייגים, און

און בני בית זאָלן זיך דרייען אויף די גאַסן און אויף די פעלדער (צוליב גדרי קדושה). זיי האַלטן זיי אינדערהיים ("אל הבתים"), כדי זיי זאָלן זיך האַלטן הייליג.

אויף דעם פסוק אין דער היינטיגער סדרה (ו.ו) "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים", ברענגט דער "שפת אמת" (וארא תרל"א, ד"ה "הוצאתי") אין נאָמען פון זיין זיידן, הרה"ק בעל "חידושי הרי"ם" זי"ע, אַז דער אויבערשטער האָט געזאָגט "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים" - איך וועל איך אַרויסנעמען פון אייער געוואוינהייט צו קענען איבערטראַגן ("סבלות") די טומאה פון מצרים, ווייל דער גאַנצער ענין פון גלות איז דאָס וואָס אַ איד געוואוינט זיך צו, צו לעבן אונטער דעם שלטון פון שלעכטס ח"ו, און דער סוד פון די גאולה איז ווען אַ איד שפירט אַז ער איז מער נישט גרייט פֿאַרצוועצן מיט'ן שלעכטן וועג.

אַנגעקומען צום צימער, האָט דער גוי געזעהן אויף די טיר אַן אויפשריפט, אַז דאָ זיצט דער "דירעקטאָר" פון דער פֿאַבריק... ער האָט געעפענט די טיר, און געפרעגט דעם "דירעקטאָר" וואו עס געפינט זיך דער "באַלעבאָס" פון די פֿאַבריק. האָט דער "דירעקטאָר" איהם געוויזן מיט'ן פינגער, אַז דער בעל הבית געפינט זיך "אויבן", טראַכטנדיג ביי זיך, דער אמת'ער "באַלעבאָס" (דער באַשעפער) געפינט זיך טאַקע "אויבן", און פון דאָרט פירט ער די גאַנצע וועלט - אויך די פֿאַבריק...

איז דער גוי אַרויפגעלאָפן מיט רציחה'דיגע טריט צו די אויבערשטע שטאַקן, גלייבנדיג אַז דער "באַלעבאָס" האָט דאָרט זיין אָפיס... דער באַלעבאָס, וועלכער האָט פֿאַרדעכטיגט אַז עפעס איז דאָ נישט גלאַטיג מיט דעם גוי, האָט איהם נאָכגעקוקט אויף די "קאַמעראַ" וואָס ער האָט געהאַט אין זיין ביוראָ, און געזעהן ווי דער גוי גרייט זיך צו הרגענען דעם באַלעבאָס. ער האָט תיכף פֿאַרמאַכט די טיר פון זיין צימער, און אַלע טויערן פון די פֿאַבריק. די פֿאַליציי איז אַלאַרמירט געוואָרן, און דער גוי איז אַרעסטירט געוואָרן. אַזוי איז דער איד געראַטעוועט געוואָרן פון אַ זיכערן טויט - אַלעס אין זכות וואָס ער האָט אנערקענט און אויסגערופן אַז "דער באַלעבאָס געפינט זיך אויבן"... ט. ענדליך זאָגט דער "נתיבי ישורון" אויפ'ן נוסח וואָס מיר זאָגן אין סליחות, "במטו מינך ברחמך דנפישין וכו', עד דלא נהוי גמירא בשביא". "גמירא" איז פון לשון לערנען (ווי מ'געפינט מערערע מאָל אין די גמרא, דאָס וואָרט "גמירי"). די כוונה פון דעם איז, אַז דער אויבערשטער זאָל זיך דערבאַרימען אויף אונז מיט זיין גרויס רחמנות, אונז אַרויסצונעמען פון גלות איידער מיר וועלן זיך חלילה "צוגעוואוינען" צום גלות הנפש.

י. איינער פון די וועגן פונעם יצר הרע, אַפצורעדן דעם מענטש פון גוטן וועג, און אַז ער זאָל צוברעכן זיינע גדרים און סייגים, איז די באַקאַנטע טענה, "אַלע טוהען דאָך אַזוי... פֿאַרוואָס דאַרף איך זיין פרומער פון יעדן איינעם?...". קעגן די פסול'ע טענה, געפינען מיר מורא'דיגע ווערטער פון "חתם סופר" זי"ע ("תורת משה", שמות, ד"ה "בהפטרות"), אויפ'ן פסוק (מ"א ב, א-ג) "ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמור, אנכי הולך בדרך כל הארץ, וחזקת והיית לאיש, ושמרת את משמרת ה' אלקיך ללכת בדרכיו". די גמרא זאָגט (פסחים מב.) אַז דאָס וואָרט "לאמור" איז פון לשון "לאו אמור" (דו זאָלסט נישט זאָגן). זאָגט דער "חתם סופר", דוד המלך ע"ה האָט אָנגעזאָגט פֿאַר זיין זון, שלמה המלך ע"ה, "לאמור" - "לאו אמור", ער זאָל נישט זאָגן "אנכי הולך בדרך כל הארץ", איך וויל זיך פירן אַזוי ווי די גאַנצע וועלט פירט זיך... נאָר וואָס דען, "וחזקת והיית לאיש", דו זאָלסט דיך שטאַרקן מיט די גדרים און סייגים פון די הייליגע תורה. "ושמרת את משמרת ה' אלקיך ללכת בדרכיו". איך וויל דיר נישט דאָ זאָגן וועגן מקיים זיין די מצוות פון די תורה, אַזוי ווי ציצית און תפילין, ווייל דאָס שטייט דאָך בפירוש אין די תורה, נאָר אַז דו זאָלסט היטן דעם "משמרת" - די גדרים און סייגים, כדי דו זאָלסט אַזוי אַרום קענען מקיים זיין "ללכת בדרכיו" צו גיין אין די וועגן פונעם באַשעפער, עכ"ל.

דער מענטש וואָס וויל געפינען חן ביי אַנדערע מענטשן, און פֿאַר דעם צוועק, לאָזט ער איבער חלילה די יסודות פֿון אידישקייט אויף וועלכע ער איז ערצויגן געוואָרן, און זיינע פֿרינציפֿן, כדי "איינצוקויפֿן" פֿאַר זיך גוטע פֿריינט, אַזאַ איינער איז ווי יענער פֿיש-געשעפט, ווי מענטשן קויפֿן פֿיש, און דער אייגנטימער פֿאַרדינט שיינ געלט דערפֿון. אַמאָל האָט איינע פֿון זיינע "גוטע פֿריינט", איהם אויפֿמערקזאַם געמאַכט וועגן אַ שילד וואָס האָט געהאַנגען פֿאַרנט פֿונעם געשעפט, און עס איז געשטאַנען דערויף געשריבן: "דאָ פֿאַרקויפט מען לעבעדיגע פֿיש". האָט יענער געפרעגט: פֿאַרוואָס דאַרפֿסטו שרייבן "דאָ" פֿאַרקויפט מען?... ווער איז דען נאָריש צו טראַכטן אַז דער שילד הענגט דאָ, און דער פֿיש-פֿאַרקויף, קומט פֿאַר אויף אַן אַנדערן אָרט?... אפֿי' דער נאָר פֿאַרשטייט, אַז דאָ איז דאָס געשעפט וואו מ'פֿאַרקויפט די פֿיש... דער פֿיש-סוחר האָט אנערקענט די "גערעכטיגקייט" פֿון די טענה פֿון זיין "גוטן פֿריינט", און ער האָט אויסגעמעקט פֿונעם שילד, דאָס וואָרט "דאָ".

עטליכע טעג שפעטער, איז געקומען אַ צווייטער "חכם", און איהם געפרעגט: "פֿאַרוואָס דאַרפֿסטו שרייבן אַז מ'פֿאַרקויפט לעבעדיגע פֿיש?... ווער וועט דען טראַכטן אַז מ'פֿאַרקויפט דאָ טויטע פֿיש?...". האָט דער פֿיש-סוחר אויסגעמעקט אויך דאָס "לעבעדיגע", און עס זענען געבליבן נאָר די צוויי ווערטער: "מ'פֿאַרקויפט פֿיש". איז געקומען אַ דריטער, און איהם געפרעגט: פֿאַרוואָס דאַרפֿסטו שרייבן "מ'פֿאַרקויפט"... ווער וועט דען טראַכטן אַפֿילו איין מינוט, אַז דאָ "טיילט" מען פֿיש אומזיסט?... יעדער וועט דאָך פֿאַרשטיין, אַז דאָ באַקומט מען פֿיש, אין אויסטויש פֿאַר געלט. האָט דער פֿיש-סוחר אויסגעמעקט אויך דאָס וואָרט "מ'פֿאַרקויפט", און איז געבליבן נאָר דאָס וואָרט "פֿיש"...

איז אַדורכגעגאַנגען אַ פֿערטער שכן, און אַנגעשריגן דעם פֿיש-סוחר: פֿאַרוואָס דאַרפֿסטו שרייבן "פֿיש"? מ'שפֿירט דאָך אויף די גאַנצע גאָס דעם גערוך פֿון דיינע פֿיש, יעדער איינער ווייסט אַז דאָ פֿאַרקויפט מען פֿיש... דער נאָרישער פֿיש-סוחר איז נתפעל געוואָרן אויך פֿון יענעם ווערטער, און ער האָט אויסגעמעקט דאָס וואָרט "פֿיש", און ס'איז געבליבן הענגען אַ ליידיגער שילד... זעלבסט-פֿאַרשטענדליך, אַז ביז אַ קורצע צייט האָט דער פֿיש-סוחר געמוזט אויפֿגעבן זיין געשעפט, ווייל עס זענען נישט געקומען קונים. די דורכגייער האָבן נישט געוואוסט אַז דאָ איז פֿאַרהאַן אַ פֿיש-געשעפט.

אַזוי זעהט אויס דער מענטש וואָס ווערט נתפעל פֿון די אַרומיגע סביבה, און ענדערט זיין גאַנצן מהלך החיים, זיך צו פֿירן לויט ווי עס דאַכט זיך איהם אַז אַנדערע האַלטן אַז ער דאַרף זיך פֿירן אַזוי און אַזוי. למשל, צו דען וועט אַ מענטש וואָס האָט זייער נישט ליב אַ געוויסן מאַכל, עסן דאָס מאַכל פֿאַר דעם ווייל זיינע גוטע פֿריינט און באַקאַנטע, און אַלע מענטשן אויף דער וועלט, האַלטן אַז עס איז געשמאַקער מאַכל? ער עקלט זיך דאָך פֿון דעם מאַכל, און ער וועט אַוודאי עס נישט עסן. אויב אַזוי, פֿאַרוואָס זאָל ער ביי ענינים פֿון עבודת ה', זיך יאָ רעכענען מיט די מיינונג פֿון אַנדערע מענטשן. יעדער איינער דאַרף זיך מאַכן אַן אייגענעם חשבון הנפש, וואָס עס איז גוט פֿאַר איהם, און וואָס ס'איז נישט גוט, און אַזוי דאַרף ער זיך שטענדיג פֿירן.

מ'קען עס פֿאַרשטיין מיט אַ "מעשה שלא היה"... אַ בער שפּאַצירט אין וואַלד. ער איז הונגעריג און דורשטיג. ער שפֿירט, אַז אַט-אַט געזעגנט ער זיך מיט דער וועלט. האָט ער באַשלאָסן זיך צו ווענדן צו דער פֿאַרוואַלטונג פֿונעם טיר-גאַרטן ("זו" בלע"ז), אפשר וועלן זיי איהם אַרייננעמען אין דעם טיר-גאַרטן. בייטאָג וועלן די באַזוכער איהם באַטראַכטן, און ביינאַכט וועט ער קענען שלאָפֿן רואיג אין זיין שטייג. מ'וועט איהם צושטעלן דאָרט שפּייז, צו עסן און טרינקען. עס איז זיכער בעסער פֿאַר איהם צו לעבן אין געפענגעניש ביי די פֿאַרוואַלטונג פֿונעם טיר-גאַרטן, ווי איידער אויסצוגיין פֿון הונגער אין וואַלד, אויף דער "פֿריי"...

ווען דער בער איז אַריינגעקומען צום דירעקטאָר פֿונעם טיר-גאַרטן, און געבעטן צו ווערן אַריינגענומען אין גאַרטן, האָט דער פֿאַרוואַלטער איהם געזאָגט:

- הער מיך אויס, ר' בער... אין דעם שטייג פֿון די בערן איז נישט דאָ קיין פֿלאַץ פֿאַר דיר, אַבער צוויי וואַכן צוריק האָט פֿאַסירט אַן אומגליק ווען דער עלטסטער פֿון די מאַלפעס איז געשטאַרבן, און מיר האָבן נאָך נישט געפֿונען פֿאַר איהם אַ 'ממלא מקום'... אויב דו ווילסט, קען איך דיר אויפֿנעמען צו דינען אַלס אַ 'מאַלפע' אין איר שטייג. האָט דער בער געזאָגט:

- כ'בין דאָך קיינמאָל נישט געווען אַ מאַלפע... ווי אַזוי קען איך זיך באַזעצן צווישן די מאַלפעס?... אַלע באַזוכער אין גאַרטן וועלן פֿאַרשטיין אַז עס האָט זיך דיר פשוט פֿאַרגליסט צו טרייבן שפּאַס...

דער פרשה קוואל - זארא

האָט דער פאַרוואַלטער געזאָגט:

- דאָס איז נישט קיין פּראָבלעם. כ'וועל דיך אַרייננעמען אין דער 'שולע', וואו דו וועסט ביז אַ קורצע צייט זיך אויסלערנען צו גיין אויף צוויי פיס, צו שפּרינגען אויף די ביימער, גראָבן אין די שאַלעכטס פון די מעלאַנעס, און אַנדערע זאַכן וואָס מאַלפעס טוהען, ביז אַלע באַזוכער וועלן מוזן מודה זיין, אַז דו ביזט נישט אַנדערש ווי אַ מאַלפע, דו געהערסט צו זייער 'משפּחה', און אַלעס וועט זיין אין אַרדענונג...

געזאָגט און געטוהן, צום באַשטימטן טאָג, איז דער בער אַריינגעגאַנגען צווישן די מאַלפעס, און צו זיין בראָך, האָט ער אויסגעפונען אַז דאָס איז אַ צו-שווערע 'אַרבעט' פאַר איהם. זיך צו פירן ווי אַ מאַלפע, מיט אַ גוף וואָס וועגט ווי אַ בער, איז נישט אַזוי איינפאַך. ער האָט זיך אָבער געשטאַרקט, "וואָס טוט מען נישט פאַר פרנסה"... ביז פאַרנאַכטס, ווען ס'איז געקומען די צייט צו עסן נאַכטמאַל, און מ'האָט דערלאַנגט פאַר'ן בער עטליכע באַנאַנעס און ניסלעך... וואָס איז דער מאכל פון די מאַלפעס. וויפיל דער בער האָט געגעסן, איז ער נישט געוואָרן זאַט. ער איז געוואָרן אויפגעברויזט: אויף אַזאַ מאַלצייט האָבן איר געדאַרפט האָבן 'מסירות נפש?!'... אַזאַ 'סעודה' איז גוט פאַר די מאַלפעס - נישט פאַר מיר, אַ בער... כ'שטעל זיך טאַקע אַהער אַ גאַנצן טאָג ווי אַ מאַלפע, אָבער מיין קערפער פאַרלאַנגט דאָך צו עסן אַזוי ווי אַ בער...

אין זיין קלעם, האָט דער בער זיך אַרויסגעלאָזט אויף אַ שפּאַציר אינעם טיר-גאַרטן. גייענדיג, האָט ער געזעהן אַן אויפשריפט וואָס מעלדעט: "דאָ וואוינען די בערן". פול מיט בענקעניש, איז ער אַריינגעגאַנגען אויף אַ באַזוך צו זיינע ברידער, די בערן. נאָך אַלעם, איז ער דאָך אין דער פאַרגאַנגענהייט אויך געווען אַ "בער", און ער ווערט נאָך ביז היינט גערופן "אַ געוועזענער בער"... שמועסנדיג מיט'ן ערשטן בער וואָס ער האָט באַגעגנט, האָט ער געזעהן אַז נעבן איהם ליגט אַ סאָך פלייש, און אַנדערע מטעמים. האָט דער "געוועזענער בער" איהם געפרעגט, פאַרוואָס ער עסט נישט דאָס פלייש. "ביי אונז, בערן, איז דאָך איינגעפירט צו עסן אַזעלכע מאַלצייטן". האָט יענער "בער" איהם געענטפערט: "דו ביזט גערעכט, נאָר דער אמת איז, אַז פון געבורט בין איך אַ 'מאַלפע', נאָר עטליכע חדשים צוריק, ווען כ'בין נאָך געווען 'באַפרייט', האָבן איך נישט געהאַט וואָס צו עסן, און כ'בין כמעט אויסגעגאַנגען פון הונגער. בלית ברירה, בין איך געגאַנגען צום טיר-גאַרטן, און באַגעגענענדיג דעם פאַרוואַלטער, האָט ער מיר געזאָגט, 'אין שטייג פון די מאַלפעס, איז טאַקע נישט דאָ פאַר דיר קיין אַרט, אָבער צוויי וואָכן צוריק האָט פאַסירט אַן אומגליק ווען דער עלטסטער פון די בערן איז געשטאַרבן און ס'איז נאָך נישט געפונען געוואָרן פאַר איהם אַ 'ממלא מקום'. אויב דו ווילסט, וועל איך דיך אָננעמען אַלס אַ 'בער'... האָבן איך געזאָגט צום פאַרוואַלטער, כ'בין דאָך קיינמאַל נישט געווען אַ בער. יעדער וואָס וועט דאָ באַזוכן, וועט באַלד פאַרשטיין אַז דו מאַכט נאָר ליצנות. - האָט דער פאַרוואַלטער מיר געענטפערט, איך וועל דיך אַרייננעמען אין די 'שולע', און ביז אַ קורצע צייט וועסטו זיך אויסלערנען זיך צו פירן ווי אַ בער, און אלע וועלן עדות זאָגן אויף דיר אַז דו ביזט אַ בער... אַזוי האָבן איך געטוהן. זינט דאָן, בין איך אין געפענגעניש צווישן די בערן, און ווען עס קומט די צייט צו עסן, קען איך נישט עסן אַפילו אַ דריטל פון מיינע 'שכנים', די בערן, ווייל סוף-כל-סוף, בין איך דאָך געבוירן געוואָרן אַ מאַלפע, און נישט אַ בער...

האָבן ביידע - דער בער און די מאַלפע - זיך געוואונדערט אויף די מאדנע מהלך, אַז אַ בער דאַרף זיצן צווישן די מאַלפעס, און אַ מאַלפע - צווישן די בערן... פאַרוואָס דאַרף יעדער לעבן אויף אַן אופן פאַרקערט פון זיין נאַטור, און עסן וואָס עס גליסט איהם נישט צו עסן. פאַרוואָס דאַרף איינער הונגערן, און דער צווייטער זאָל איבערלאָזן אַזוי פיל פלייש?...

זיי האָבן, אַלזאַ, באַשלאָסן צו ווענדן זיך צום פאַרוואַלטער מיט אַן איינפאַכע בקשה, ער זאָל מקיים זיין "ואיש אל משפּחתו תשובו", ער זאָל זיי צוריקשטעלן יעדן איינעם צו זיין שטאַנד. די מאַלפע זאָל צוריק ווערן אַ מאַלפע, זיך צו פירן און עסן ווי אַ מאַלפע, און דער בער זאָל צוריק ווערן - אַ בער...

צופרידענע פון זייער "קלוגן" איינפאַל, האָבן ביידע - דער בער און די מאַלפע - זיך געוואָנדן צום פאַרוואַלטער פון דעם טיר-גאַרטן, און פאַר איהם פאַרגעלייגט זייער פאַרלאַנג. איז דער דירעקטאָר געוואָרן אויפגערגט, און אויסגעשריגן צו זיי: גייט שנעל צוריק אַריין אין אייערע היילן. קיינער וועט דאָ נישט אַרויסגיין פון זיין אַרט בייטאָג אַדער ביינאַכט. דאָ איז פאַרהאַן אַ פאַרוואַלטונג וואָס באַשליסן, און קיינער וועט דאָ נישט ענדערן די 'סדרי בראשית'. די חיות האָבן זיך אָבער געבעטן ביי דעם פאַרוואַלטער:

דער פרשה קוואל - ווארא

יא

- אנטשולדיג, דו רעדסט דאך ווי אן 'אייזל', וואס האט נישט אפילו א טראפעלע פארשטאנד...
האט דער פארוואלטער זיי געזאגט:

- ריכטיג! כ'בין טאקע אן אייזל. אבער כ'בין אריבער שווערע צייטן, ווען כ'בין געווען פריי, איך האב פשוט געהונגערט נאך אביסל ברויט און וואסער. האב איך, בלית ברירה, זיך געוואנדן צו דער פארוואלטונג פונעם טיר-גארטן, אז אפשר קענען זיי געפינען פאר מיר אן ארט צווישן די אייזלען אינעם גארטן. איך האב אבער באקומען אן ענטפער, אז זיי האבן מער ווי גענוג אייזלען, נאר זיי האבן מיר געגעבן אן עצה: צוויי וואכן פריער, האט פאסירט אן אומגליק, דער פארוואלטער פונעם טיר-גארטן איז געשטארבן און מ'האט נאך נישט געטראפן א פארטרעטער פאר איהם... אלזא, אויב ער וויל, קענען זיי איהם אויפנעמען אלס א פאראנטווארטליכער פאר אלעם וואס קומט פאר אין דעם טיר-גארטן. האט ער זיי געזאגט, 'אבער כ'בין דאך נישט מער ווי אן אייזל... ווי אזוי קען איך ווערן דער פארוואלטער פונעם גארטן?!...!'. האבן די אייגנטימער פונעם גארטן איהם געזאגט: 'מיר וועלן דיך ארייננעמען אין אונזער ספעציעלע 'שולע', און ביז א קורצע צייט, וועסטו זיך אויסלערנען צו גיין אויף צוויי פיס. דו וועסט אנפירן מיט'ן גארטן, און דו וועסט זיין דער גאנצער 'מוציא ומביא'... ביז יעדער איינער וועט זיין גרייט צו זאגן עדות אז דו שטאמסט פון די פארוואלטערס, "והכל על מקומו יבוא בשלום"...

דער לימוד פון די 'מעשה' איז, מיר אלע זענען ווי די מאלפעס און בערן, ווען יעדער איינער זוכט נאכצומאכן דעם אנדערן. קיינער איז נישט צופרידן מיט די אויפגאבע וואס מ'האט איהם געגעבן פון הימל. ער זוכט נאר צו זיין ווי דער, און ווי יענער... דער מענטש דארף זיך אבער פרייען מיט זיין חלק וואס מ'האט איהם געגעבן פון הימל, און אויסנוצן זיינע כוחות און כשרונות אויף דעם ארט אין דעם מצב אין וועלכן מ'האט איהם אריינגעשטעלט פון הימל. דייקא פון דארט, קען ער אנקומען צו זיין תכלית ברוחניות ובגשמיות.

און אט איז נאך א "מעשה שלא היה": איינער האט זיך געדארפט מאביליזירן אין דער רוסישער ארמיי. דארט איז געווען איינגעפירט, אז איידער מ'נעמט אריין א סאלדאט אין דער ארמיי, האט מען קודם געפארשט זיין געטריישאפט פאר די מלוכה, און פאר'ן לאנד. צוליב דעם, האט מען איהם געשטעלט עטליכע פראגעס. צום ערשט האט מען איהם געפרעגט: צו ביזטו גרייט מוותר צו זיין אויף דיין הויז, פאר'ן קעניגרייך? האט ער געענטפערט, "יא", כ'בין גרייט דערפאר מיט'ן גאנצן הארץ. האט מען איהם געשטעלט א צווייטע פראגע, אויב ער איז גרייט איבערצוגעבן אויך זיינע פעלדער פאר די מלוכה, אויב דער צאר וועט עס פארלאנגען פון איהם. האט ער געענטפערט אז יא, ער איז גרייט אוועקגעבן פאר די מלוכה אויך זיינע פעלדער, האט מען איהם געפרעגט, צו ער איז גרייט איבערצוגעבן פאר'ן "צאר" אויך די סטאדעס שאף וואס ער פארמאגט.

ווען ער האט געענטפערט אז יא, ער איז גרייט אויך אוועקצוגעבן די שאף, האט מען איהם געפרעגט צו ער איז גרייט אוועקצוגעבן פאר'ן קעניג אויך זיין הינדל. אויף דעם האט ער געענטפערט "ניין", און "ניין"... ער איז נישט גרייט אוועקצוגעבן זיין הינדל פאר די מלוכה. נאך אלזא ענטפער, האט מען איהם באַלד אַהיים געשיקט, ווייל אזוי איינער איז נישט ווערד צו דינען אין די ארמיי, ווייל ער איז נישט גרייט אוועקצוגעבן אלעס וואס ער פארמאגט, פאר'ן קעניגרייך.

ווען ער איז אַהיים געקומען, האבן זיינע עלטערן איהם געפרעגט, פארוואס ביזטו געווען גרייט אלעס אוועקצוגעבן פאר די מלוכה, נאר דאס הינדל, וואס איז דאס ביליגסטע, האסטו נישט געוואלט שייך זיך דערמיט?! האט ער געענטפערט:

- אַ הויז האב איך נישט; פעלדער פארמאג איך נישט, און סטאדעס שאף זענען קיינמאל נישט געווען טייל פון מיין פארמעגן. דעריבער בין איך געווען גרייט אוועקצושענקען די אלע זאכן פאר די מלוכה, ווייל דאס וואס כ'האב קיינמאל נישט פארמאגט, האב איך אודאי נישט קיין פראבלעם עס אוועקצושענקען פאר'ן קעניג. אבער דאס הינדל, וואס איז מיין איינציגסטע פארמעגן, בין איך בשום-אופן נישט גרייט אוועקצושענקען פאר די מלוכה...

דער נמשל איז: אַפט מאל זוכט אַ מענטש העכערע עבודה'ס, זאכן וואס זענען אינגאנצן נישט שייך צו איהם, און ווען עס קומט צו א נסיון ביי זאכן וואס זענען שייך צו איהם לויט זיין מעמד און מצב, קען ער עס נישט ביישטיין. פאר אלזא איינעם זאגט מען: וואס האסטו צו וועלן זיין אזוי ווי דיין חבר. בעסער אז דו זאלסט ענדערש זיין וואס דו דארפט זיין, און דינען דעם באשעפער מיט דיין "הינדל". דאס הייסט, מיט דעם מצב און די נסיונות וואס זענען פאר דיר אפגעמאסטן געווארן פון הימל. דאן וועט דיר גוט זיין בזה ובבא.

זיך דערווייטערן פון יעדן נדנוד עבירה¹⁸, און דאן איז גוט פאר דעם מענטש און פאר זיינע קינדער בזה ובבא¹⁹.

די וועלט זאגט, ס'איז לייכט פאר'ן מענטש צו בעטן, "מלך על כל העולם כולו", דער אויבערשטער זאל קעניגן איבער די גאנצע וועלט, אבער אויף זיך אליין, פארגעסט ער צו קרוינען דעם אויבערשטען אלס א קעניג. דאס זעלבע, ביי קריעת שמע, וועט ער שאקלען דעם קאפ אויף אלע זייטן. ער וועט אויסשרייען "ה' אחד", דער אויבערשטער איז דער איינציגער ג-א-ט אויף די זיבן הימלען, אויף דער ערד, אויף אלע 4 זייטן פון הימל, אבער ער אליין בלייבט חלילה אינדרויסן פון גאנצן ענין.

יא. א דאָרפסמאַן האָט געדונגען ביים פריץ אַ קרעטשמע, פון וועלכע ער האָט געהאַט פרנסה בכבוד. איינמאַל איז געווען אַ שווערער ווינטער, מיט אַ סאך רעגנס און שנייען, אַזוי אַז ווייניג מענטשן זענען געפאָרן פון איין פלאץ צום אַנדערן, און עס זענען געקומען ווייניג מענטשן אין דעם איד'ס קרעטשמע. ער האָט כמעט נישט פאַרדינט, אפילו אויף ברויט צו עסן, און אַוודאי נישט צו צאָלן די ראַטע פאַר'ן פריץ. ווען עס איז געקומען דער דאָטום צו באַצאָלן דעם "פריץ" פאַר די קרעטשמע, איז דער איד אַריבערגעגאַנגען צום פריץ, און געוויינט פאַר איהם, ער זאָל מסכים זיין אַפצולייגן די באַצאָלונג פאַר די קרעטשמע אויפ'ן קומענדיגן יאָר, און דאָן וועט ער באַצאָלן פאַר די צוויי פאַרגאַנגענע יאָר (ער האָט געהאַפּט, אַז קומענדיגן יאָר וועלן שוין קומען מער מענטשן, וואָס וועט אַריינברענגען אַ שיינע "מטבע" פאַר די קרעטשמע).

דער פריץ איז באמת געווען פון זיין נאָטור אַן אכזר, אבער דאָס מאָל האָט ער רחמנות געהאַט און איינגעשטימט צו וואָרטן נאָך אַ יאָר. קומענדיגן ווינטער, האָט זיך אַבער אַפגעשפילט די זעלבע סצענע: די שטאַרקע רעגנס און שנייען פון פאַר יאָר ווינטער, זענען געווען נישט מער ווי אַ "משל" פאַר דעם וואָס עס האָט זיך אַפגעשפילט דאָס צווייטע יאָר... אויך דאָס יאָר זענען מענטשן נישט אַדורכגעפאָרן אויפ'ן וועג, און די קרעטשמע איז געשטאַנען ליידיג. ווען עס איז געקומען דער טאָג וואָס ער האָט געדאַרפט צאָלן דעם חוב, האָט דער אידישער קרעטשמער געטראַכט ביי זיך: קיין געלט האָב איך נישט, "ואני אנה אנא בא". דער פריץ קען מיך נאָך, חלילה, פאַר'משפּט'ן צוזאַמען מיט מיינע בני בית, אַרויפצוגיין צו די "ישיבה של מעלה" ח"ו. (אין יענע צייטן, האָבן די "פריצים" אין די אייראָפּעאישע לענדער, געקענט טוהן מיט זייערע אידישע אונטערטאַנען, וואָס דאָס רשעות'דיגע האַרץ האָט נאָר געגליסט, אויב מ'האַט נישט באַצאָלט באַצייטנס די ראַטע פאַר די אַרענדע). האָט דער איד צוזאַמענגענומען אלע זיינע ווערד-זאַכן, און איז אַנטלאָפן אין אַ מער-זיכערן אָרט... האָט אַבער פאַסירט, אַז אַנקומענדיג ביים טויער פון שטאָט, האָט ער באַגעגנט דעם "פריץ" בכבודו ובעצמו. זעהענדיג אַז דער פריץ האָט איהם "געפאַקט" ביים אַנטלויפן, און מי יודע, ווער ווייסט וואָס פאַראַ שטראַף ער וועט דאָ באַקומען.

אַ איד גיט אַבער קיינמאַל נישט אויף די האַפענונג. אויפ'ן אָרט, האָט ער געפונען אַ וואונדערבאַרע עצה. ער איז צוגעגאַנגען צום פריץ, אויף זיין אייגענע אינציאַטיוו, און איהם געזאָגט ווי פאַלגענד: "איך האָב נישט פאַרגעסן. איך וועל באַצאָלן דעם חוב. ביז צוויי טעג, וועל איך, אם ירצה השם, קומען צום פריץ מיט'ן געלט... נאָר יעצט יאָג איך זיך אין שטאָט אַריין, ווייל מאַרגן איז ביי אונז אַ יום טוב, און ווי דו ווייסט, פאַרן מיר יעדן יום טוב אין דער גרויסער שטאָט, צו פייערן דעם יום טוב מיט אונזערע פריינט און באַקאַנטע". האָט דער פריץ געזאָגט צום אַרענדאַר:

- איך ווייס נישט וואָס דו רעדסט. איך בין גוט באַקאַנט מיט אלע אידישע ימים טובים, פסח, שבועות, און סוכות. קענסטו אַזוי גוט זיין און מיר זאָגן וועלכן יום טוב איר וועט מאַרגן פראָווען?

האָט דער אידישער אַרענדאַר געענטפערט פאַר'ן פריץ:

- מאַרגן איז דער "חג פליטתינו" (דער יום טוב פון אונזער אַנטלויפן...)

דער פריץ האָט איהם פריינטליך געזעגנט, און "ליהודים היתה אורה ושמחה, וששון ויקר" ... צומאַרגנס איז דער פריץ געקומען אין שטאָט אַריין, און געזעהן ווי ביי די אידן גייט אַן אלעס ווי געווענטליך. די געשעפטן זענען אַפען, און מענטשן האַלטן אין זייערע הענט "פלאַפאַנען" (סעלילאָר טעלעפאָנען) און אַנדערע וואַכעדיגע געצייגן... ווען ער האָט באַמערקט דעם ערשטן איד אויף דער גאַס, האָט דער פריץ איהם געפרעגט, ווי אַזוי וואָגט איר צו פאַרשוועכן אַזוי גראַב און פרעך, אייער יום טוב?!... האָט דער איד זיך געוואונדערט, וועגן וועלכן "יום טוב" רעדט דאָ דער פריץ. האָט דער פריץ איהם געענטפערט: "מיינ 'מאָשקע' (אזוי פלעגן די פריצים באַצייכענען זייערע אידישע אַרענדאַרן)

דער פרשה קוואל - זארא

ג.

שובבי"ם - טעג פון תשובה פאר יעדעם איינעם, אין יעדע מצב
דער גאון בעל "פרי מגדים" זצ"ל, שרייבט (ספר "המגיד", ח"ג, שובבי"ם, פ' שמות, ע' קס, ד"ה "הנה") אז דאס ווארט
"שובב" האט דריי טייטשן: א) ווידערשפעניגן. ב) צוברעכן. ג) פארטרייבן. דאס הייסט, אויך פאר דעם זינדיגן מענטש וואס האט ליידער שוין ווידערגעשפעניגט אין באשעפער. ער האט זיך "צובראכן", דאס הייסט, דערווייטערט פון איהם".

האט מיר געזאגט אז ביי אייך איז היינט א יום טוב...". האט דער איד פארשטאנען, אז דא איז מסתמא "יום טוב אינדערוואכן" צווישן דעם פריץ און זיין "מאשקע". האט ער זיך געמאכט ווי ער "דערמאנט זיך", און האט געבעטן דעם פריץ, ער זאל איהם זאגן ווי אזוי זיין מאשקע' האט באצייכנט דעם יום טוב... האט דער פריץ געזאגט, אז 'מאשקע' האט באצייכנט דעם יום טוב אלס 'חג פליטנינו'... האט דער איד געזאגט צום פריץ: "דער יום טוב, איז טאקע דער גרעסטער פון אלע אידישע ימים טובים, נאר ער איז אנדערש פון די אנדערע ימים טובים, וואס האבן א באשטימטן דאטום, און אין דעם יום טוב, האט יעדער איד אן אנדערע צייט ווען צו "מאכן פליטה"... לעניינו, יעדער איד האט א "חג פליטנינו". יעדער מענטש האט זיינע באזונדערע נסיונות. איינער האט א נסיון בנוגע שמירת עינים, אדער אנדערע חושים. א צווייטער מאכט "פליטה" ווען ער פארמאכט זיין מויל נישט צו רעדן לשון הרע. א דריטער, האלט זיך איין פון טשעפען זיין חבר. א פערטער - מיט לימוד התורה. א פינפטער - מיט תפילה. יעדער איינער "מאכט פליטה" פון זיין יצר הרע אין א צייט ווען עס איז פאסיג פאר איהם. און דער "יום טוב" איז דער גרעסטער פון אלע אידישע ימים טובים!

יב. מיר זאגן אינעם נוסח פון "לשם יחוד" פאר הדלקת נרות חנוכה (געברענגט אין סידור יעב"ץ), "ויהיו זרעי זרעי תלמידי חכמים וחסידים, אהובים למעלה ונחמדים למטה, ותחזק את לבבם לתורה ועבודה, הכל ברצונך הטוב". א איד איז אמאל צוגעגאנגען צום וויזשניצער רבי'ן, הרה"ק בעל "ישועות משה" זצ"ל, און געבעטן א ברכה פאר די הצלחה פון זיינע קינדער, צוגעבנדיג די דערמאנטע ווערטער (פון "לשם יחוד"), "ותחזק את לבבם לתורה ועבודה". האט דער "ישועות משה" איהם געזאגט: "אלעס ווענדעט זיך אין דיין גוטן ווילן...". ער האט געמיינט צו זאגן, דער גאנצער חינוך פונעם קינד אין תורה און עבודת ה', איז אנגעוויזן אין די אויפפירונג פון טאטן (כאטש מיר האבן נישט א השגה אין "כבשי דרחמנא", און נישט אלעס ווענדעט זיך אין אונזערע מעשים, אבער דאס איז דער חוב וואס ליגט אויף די עלטערן צו טוהן).

יג. דער הייליגער צאנזער רב זי"ע שרייבט באריכות ("דברי חיים", ריש פ' נח) ווי ווייט דער אויבערשטער קוקט ארויס אויף די תשובה פון די רשעים, אפילו אויב זיי האבן חלילה געזינדיגט מיט די הארבסטע עבירות רח"ל, ווייל "אין לך דבר העומד בפני התשובה" (ירושלמי פאה, פ"א, ה"א). דער צאנזער רב ברענגט א ראיה פון דור המבול, וואס דער פסוק זאגט (בראשית ו, ז) "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", וואס אויף דעם זאגן די חז"ל אז עס העלפט ליידער נישט קיין תשובה. פונדעסטוועגן, זאגן די חז"ל אויך, אז דער אויבערשטער האט מטריח געווען נח'ן צו בויען די תיבה 120 יאר, כדי די מענטשן פון דור המבול זאלן קענען תשובה טוהן ווען זיי וועלן זעהן ווי נח בויט א תיבה. נאך מער: אפי' ווען דער מבול האט זיך שוין אנגעהויבן, האט דער אויבערשטער געווארט מיט'ן זיי באשטרופן, אפשר וועלן זיי תשובה טוהן אין די לעצטע מינוט, און זייער תשובה וועט אנגענומען ווערן, ווי רש"י זאגט אויפ'ן פסוק (בראשית ז, יב) "ויהי הגשם על הארץ", אז אין אנהייב, איז נאר געווען "גשם" - רעגן, אבער ווייטער שטייט דארט (פסוק יז) "ויהי המבול", אז עס האט שוין אראפגענידערט א מבול. זאגט רש"י, אז ווען דער אויבערשטער האט געברענגט רעגן, האט ער עס געברענגט מיט רחמנות (נישט אינעם פארם פון א מבול), כדי אז אויב די מענטשן וועלן תשובה טוהן, זאל עס זיין "גשמי ברכה". שפעטער, וויבאלד זיי האבן נישט תשובה געטוהן, איז עס געווארן א מבול.

זעהט מען פון דעם קלאר, אז אויב די מענטשן פון דור המבול וואלטן תשובה געטוהן, וואלט זייער תשובה אוודאי אנגענומען געווארן. און דער צאנזער רב פירט אויס: מה דאך דער אויבערשטער ווארט און קוקט ארויס אויף די תשובה פון אזעלכע רשעים ווי דער דור המבול, איז דאך אוודאי אז דער באשעפער זוכט די תשובה פון יעדן איד, און די תשובה ווערט אנגענומען אין הימל מיט ליבשאפט, און כאטש דער זוהר הקדוש זאגט אויף

דער פרשה קוואל - זארא

פארטריבן אויף אייביג, אז ער זאל נישט קענען צוריקקומען זיך איבערבעטן מיט זיין האר.

אנדערש איז אבער מיט א זון און זיין פאטער. דער טאטע האט נישט קיין ברירה, און ער נעמט

אן זיין תשובה יעדעס מאל ווען ער קומט צוריק צו איהם בעטן מחילה. און אויף דעם זאגט דער פסוק: שובו "בנים" שובבי"ם, מיר זענען קינדער פונעם אויבערשטען, וועלכער איז מוחל אונזערע עבירות, אזוי ווי א טאטע וואס בעט זיך שטענדיג איבער מיט זיין זון, אפילו אויב ער האט געזינדיגט און תשובה געטוהן מערערע מאל^{טו}.

אז צוליב זיינע עבירות איז ער געווארן א בעל מום ל"ע, און ער איז שוין אפילו פארטריבן געווארן פון דער מחיצה פון אויבערשטען כביכול, גייט ארויס אויך פאר איהם א "בת קול" וואס רופט אויס: "שובו בנים שובבים"^ד.

זאגט דער "פרי מגדים", אפילו אויב דער מענטש האט תשובה געטוהן און דערנאך האט ווידעראמאל געזינדיגט, זאל ער נישט זאגן, ווי אזוי קען איך זיין אזא "עז פנים", תשובה צו טוהן איינמאל און נאך אמאל נאכ'ן זינדיגן, ווייל באמת, האט א קנעכט נישט קיין עצה, אויב ער ווידערשפעניגט קעגן זיין האר. אויב ער פארזינדיגט זיך איינמאל און נאך אמאל, ווערט ער

געוויסע עבירות אז עס העלפט נישט דערויף קיין תשובה, פונדעסטוועגן, איז נישט דא א זאך וואס שטייט אין וועג פון תשובה.

יד. א הונדערט דאלאר באנקאט, פארבלייבט אלעמאל א "הונדערטער". אפילו אויב ער איז אריינגעפאלן אין בלאטע און איז געווארן פארשמירט, אפילו ער איז אריינגעפאלן אין וואסער און איז נאס, ער איז נאך אלס א הונדערטער, און איז נאך אלץ ווערד זיין 100 דאלאר, עס ווערט גארנישט ווייניגער ווערד. דאס זעלבע איז מיט יעדע אידישע נשמה. דער עצם מהות פון א איד, ווערט קיינמאל נישט פארענדערט. אפי' אויב ער האט זיך דערווייטערט ח"ו פונעם באשעפער, קען ער זיך צוריק דערנענטערן צו איהם.

ביי הרה"ק רבי משה צבי זי"ע פון סאווראן, האט אמאל אין א געוויסן פרייטאג צו נאכטס פאסירט, אז די לעכט האבן זיך פארלאזן דורך זיין טלית. זעלבסט-פארשטענדליך, אז דער סאווראנער איז געווארן זייער צובראכן דערפון, און ער האט ממש נישט געקענט צומאכן אן אויג א גאנצע נאכט. אויך שבת אינדערפרי, האט ער זיך נישט געקענט שטעלן דאווענען "פסוקי דזמרה", ווייל לויט זיין הויכע מדריגה, האט ער געזינדיגט, טראכטנדיג אז צוליב דעם "שרעקליכן" חטא וועט ער חלילה גיין אין גיהנום אריין. דאן האט ער זיך אבער מיישב געווען: וואס טוהען דען די רשעים אין גיהנום? די חז"ל זאגן, אז אין גיהנום זינגען די רשעים שירה פאר'ן אויבערשטען. אויב אזוי, וואס איז מיר א חילוק וואו איך בין, דא, אדער דארט... כוועל שטיין דא, און זינגען פאר דעם באשעפער... זעהען מיר פון די מעשה, אז דער עיקר איז נישט צו קוקן אויפ'ן עבר, נאר שטענדיג טראכטן וועגן דעם עתיד. וואס איך וועל טוהן "מכאן ולהבא".

טו. א חשוב'ער רב אין ארץ ישראל האט מיר דערציילט וועגן א חשוב'ן בחור, וואס האט אין זיינע יונגע בחורי'שע יארן ליידער פארבלאנדזשעט פון וועג, אויף אזוי ווייט, אז ס'איז נישט געווען אפילו איין עבירה וואס ער האט נישט עובר געווען רח"ל. זיינע עלטערן, וועלכע האבן זיך "געגעסן דאס הארץ" צוזעהענדיג ווי זייער בן-יקיר דרייט זיך אַוועק פון יעדע זאך וואס האט א שייכות מיט אידישקייט, האבן געצאלט א סאך געלט פאר די בעסטע מחנכים, צו פרובירן צוריקברענגען זייער טייער קינד צום דרך הישר. דאס האט זיי אפגעקאסט נישט ווייניגער ווי 100 טויזנט דאלאר! צום סוף, איז דער בחור ב"ה צוריקגעקומען צום מקור. ער איז געווארן א בעל תשובה, און איז צום סוף אויסגעוואקסן א "תכשיט", אזוי אז היינט ער איז א קרוין פאר די גאנצע משפחה.

ביי א שעת הכושר, האט זיין פאטער איהם געפרעגט, "זאג מיר, מיין טייער קינד, וועלכער דאלאר פון די 100 טויזנט דאלאר וואס מיר האבן אויסגעגעבן, האט דיך צוריקגעברענגט צום ערליכן וועג?...". האט דער זון געענטפערט: - אפילו נישט איין דאלאר פון די 100 טויזנט... דו ווילסט וויסן וואס עס האט משפיע געווען אויף מיר זיך צוריקצוקערן צום ערליכן וועג? אין א געוויסן 'שווערן טאג', צווישן איין עבירה און די צווייטע רח"ל, האט מיך באגעגנט א רב (יענער רב, פון וועמען מיר האבן געהערט די מעשה) און מיך ווארים באגריסט מיט א העפליכן 'שלום עליכם'. האב איך געזאגט צו דעם רב, דער רב נעמט מיך אויף מיט א 'שלום עליכם'?... צו דען ווייסט איר מיט וועמען

אות ה-ו) אז דער ענין פון די שובבי"ם טעג איז מרמז אין פסוק ביים אנהייב פון שעבוד מצרים (שמות א. י) "ועלה מן הארץ" - יעדער איד קען האבן אן עליה אין די טעג פון שובבי"ם, אפילו אויב ער איז חלילה פארזינקען אין די תאוות עולם הזה ("מן הארץ"). וועגן דעם לייענט מען די פרשיות פון גאולת מצרים, אין די טעג פון שובבי"ם, כדי מרמז צו זיין אז יעדער איד קען האבן זיין "גאולת מצרים" אין די יעצטיגע טעג."

דאס איז די כוונה פון פסוק: "שובו בנים", אפי' אויב איר זענט "שובבים". אפי' אויב פאר יאר אין די טעג פון שובבי"ם האט איר תשובה געטוהן, און דערנאך זענט איר ווידער נכשל געווארן ח"ו, קענט איר יעצט נאך אמאל תשובה טוהן, און איך וועל אָננעמען אייער תשובה מיט ליבשאפט^{טו}.

די טעג פון שובבי"ם זענען מסוגל אויף תיקון הנפש, ווי עס שטייט אין ספה"ק "ישמח ישראל" (שמות).

איר רעדט יעצט? איך האב דאך געטוהן אזוי און אזוי... האט דער רב מיר געזאגט, אָבער איך האב דאך נאך אלץ ליב, ווייל דער אויבערשטער זיצט און ווארט אז דו זאלסט תשובה טוהן, ווייל דו ביזט זיין זון. - האב איך געזאגט צו דעם רב - דערציילט דער זון ווייטער - וואָס רעדט איר? און איך האב איהם אויסגערעכנט נאך פארשידענע האַרבע עבירות רח"ל. דער רב האט זיך אָבער ווייטער געהאלטן ביים זייניגן: דער אויבערשטער, דיין גרויסער טאָטע און הימל, וואָרט אויף דיר, אז דו זאלסט זיך אומקערן צו איהם... ער האט מיר דאָן געגעבן אַ קוש אויפ'ן שטערן, און ליבליך זיך געזעגנט מיט מיר.

און דער בחור האט צוגעגעבן פאר זיין טאָטן: "איך בין דעמאלטס געווען אויפ'ן וועג צו טוהן אַ שרעקליכע עבירה רח"ל, אָבער די ווערטער פונעם רב האבן ממש צולאָזט מיין האַרץ, און כ'בין זאָפאָרט צוריקגעקומען און תשובה געטוהן. 'ושבתי בשלום אל בית אבי, והי' ה' לי לאלקים'..."

טז. ענדליכע ווערטער, שרייבט דער הייליגער ווילעדניקער זי"ע ("שארית ישראל", שער השובבי"ם, דרוש א') אויף די ווערטער פון די חז"ל (חגיגה טו). "שובו בנים שובבים חוץ מאחר". אין די טעג פון שובבי"ם, עפענט מען אין הימל דעם טויער פון תשובה, אויך פאר איינעם וואָס איז שוין חלילה אין דער בחינה פון "חוץ" - אינדרויסן פון די קדושה - און ווערט שוין אפילו באַצייכנט אַלס אַן "אחר" ח"ו. אויך אַזאָ איינער, קען תשובה טוהן אין די שובבי"ם-טעג. די דאָזיגע טעג זענען בכח מכפר צו זיין אויפ'ן פגם הלשון, און אויך אויף זאָכן וואָס יום כיפור איז נישט מכפר. מ'דאַרף נאָר האָבן שכל זיך אָנצוכאַפן אין די וועגן פון תשובה, און נישט נאָכלאָזן דערפון.

יז. דער מגיד פון ירושלים, הגה"צ רבי שלום שוואַדראָן זצ"ל, פלעגט האַלטן אַ דרשה פרייטאָג צו נאָכטס, אין די גרויסע שול אין דער "זכרון משה" געגנט. אַ געוויסן שבת, האָבן צוויי בחורים געשמועסט אויף דער גאַס, און איינער האָט געפרעגט דעם אַנדערן, אויב ער גייט "צו שוואַדראָן"... האָט יענער געענטפערט אז ניין, היינט גייט ער נישט, ווייל ער האָט שוין געהערט הרב שוואַדראָן 'צוואַנציג מאָל'...

צום "מזל" פון די צוויי בחורים, איז רבי שלום פונקט דורכגעגאַנגען אונטער זיי, און געהערט זייער געשפרעך. פאַקטיש, אָבער, ווען רבי שלום האָט געהאלטן אינמיטן דרש'ענען, האָט ער באַמערקט די צוויי דערמאנטע בחורים, אַריינקומען. האָט ער דערציילט דאָס פאַלגענדע: אויפ'ן גרויסן שאַסי ("הייוועי") זענען געפאָרן אַ סאָך קארס. פלוצלינג האָט איין דרייווער באַשלאָסן זיך אַפצורוען אינמיטן הייוועי, פון שווערן וועג... ער האָט אַפגעשטעלט זיין אויטאָ, און האָט זיך גענומען לייענען אַ צייטונג, זעלבסט-פאַרשטענדליך, אז ער האָט גורם געווען אַ גרויסן "טראַפיק"... די אַנדערע קארס האָבן אָנגעהויבן פייפן. קודם איז עס געגאַנגען "בפה רך", און דערנאָך, "בעבודה קשה"... יענער מחוצף האָט זיך אָבער געהאלטן ביי זיינעם: ער שפירט נישט וואָס עס קומט פאַר אַרום איהם, ער איז ווייטער פאַרנומען מיט זיינע נאַרישע אַקטיוויטעטן.

ענדליך, האָט ער באַגריפן וואָס פאַראַ "באַלאַגאַן" ער האָט דאָ אָנגעמאַכט, און ער האָט געעפענט די טיר פון זיין אויטאָ. ער איז אַרויס פון די קאַר, און אָנגעהויבן שרייען אויף אַלע אַרומיגע. "גענוג געווען! הערט אויף! פאַרוואָס פייפט איר, און פייפט איר צענדליגער מאָל... איך האָב אייך שוין געהערט!...". האָבן זיי צוריקגעשריגן: "וואָס האָבן מיר פון דעם וואָס דו האָסט געהערט ווי מיר פייפן? מיר פייפן דאָך בלויז כדי דו זאלסט זיך רירן פון אַרט! אויב דו וועסט זיך רירן פון אַרט, דאָן וועלן מיר נישט פייפן!...". דערמיט האָבן זיי געמינט צו זאָגן, אז די

דער פרשה קוואל - זארא

דער אויבערשטער זאל העלפן, אב הרחמים הוא די גאולת עולם בבוא לציון גואל, במהרה בימינו, ירחם עם עמוסים, און מיר זאלן זוכה זיין צו אמן.

גאנצע "פייפעריי", האָט נישט אַ ציל פאַר זיך. דער איינציגער תכלית דערפון איז נאָר, אַז דער וואָס הערט עס, זאָל זיך "אַ ריר געבן" פון אַרט. ממילא, איז צו זאָגן "איך האָב שוין געהערט", אַן ענטפער וואָס איז לכתחילה "אַפגעפרעגט".

דער אַלטער גערער רבי, הרה"ק בעל "אמרי אמת" זי"ע, שרייבט אין אַ בריוו צו זיין אייניקל, דער בחור מנחם נתן הי"ד, "און דאָס וואָס דו האָסט געשריבן איך זאָל דיר שרייבן וועגן יראת שמים, מיר האָבן געלייענט נעכט אין דער פרשה (וארא ט, ט) "הירא את דבר ה'", און דערנאָך (פסוק כא) "ואשר לא שם לבו" וגו', איז משמע אַז דער ענין פון יראת שמים, איז צוצולייגן האַרץ צו יעדע זאָך, נישט צו טוהן קיין זאָך וואָס איז נישט לרצון פאַר דעם אויבערשטען, און צו גלייבן אַז דער אויבערשטער איז 'מלא כל הארץ כבודו', און מיט דעם איז מען משיג יראת שמים, עכ"ל.

דער "מסילת ישרים" שרייבט (פ"ב) אַז דער מענטש וואָס גייט אַרום אויף דער וועלט אַן התבוננות צו ער גייט אויפ'ן גוטן וועג אָדער נישט, איז ווי אַ בלינדער מענטש וואָס גייט ביים ברעג טייך, וואָס זיין געפאַר איז אַוודאי שטאַרק און די סכנה איז חלילה גרעסער ווי די מעגליכקייט געראַטעוועט צו ווערן, ע"כ.